

2024-02-07

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: UBN-2024-00024

Riktlinjer för omsorg på obekväm arbetstid

Förslag till beslut

1 Utbildningsnämnden beslutar att anta Riktlinjer för omsorg på obekväm arbetstid i enlighet med bilaga till tjänsteskrivelsen.

2. Utbildningsnämnden beslutar att riktlinjerna gäller från den 1 januari 2025.

Sammanfattning av ärendet

Utbildningsenheten bedömer att det finns behov av att ta fram riktlinjer för omsorg på obekväm arbetstid. Riktlinjerna är viktiga för att såväl vårdnadshavare som handläggare ska veta vilket stöd som kommunen bedömer är rimliga att ge.

Omsorg på obekväm arbetstid syftar till att stödja vårdnadshavares möjligheter till arbete. Det är samtidigt nödvändigt med regler och riktlinjer som minskar risken för överutnyttjande av tjänsten.

Ärendet

I dag erbjuder Nacka kommun omsorg på obekväm arbetstid för barn i åldern 1-13 år. Omsorg på obekväm arbetstid vänder sig till familjer som på grund av sitt arbete har behov av omsorg på kvällar, nätter och helger.

Det är ungefär 50-60 familjer i Nacka kommun som får omsorg på obekväm arbetstid och för det faktureras kommunen omkring 12-13 mnkr per år. Kommunen erhåller omkring 1,0 mnkr per år i statsbidrag för omsorg på obekväm arbetstid.

I skollagen står att kommunerna ska sträva efter att införa omsorg på obekväm arbetstid. Någon rättighet till omsorg på obekväm arbetstid finns dock inte för vårdnadshavare. Det är fastställt i en dom i Regeringsrätten 2007. I korthet menar man att kommunen har skyldighet att anordna omsorg till sådana tider som passar de flesta förvärvsarbetande vårdnadshavare. Någon skyldighet att anpassa omsorgen till vårdnadshavares önskemål (till exempel på natten) finns inte i skollagen.

Genom att Nacka kommun erbjuder vårdnadshavare omsorg på obekväm arbetstid blir det möjligt för framför allt ensamstående vårdnadshavare och familjer där båda arbetar

på obekvämlig tid att fortsätta arbeta. Att arbete utförs på obekvämlig arbetstid är nödvändigt för att viktiga samhällsfunktioner ska finnas under dygnets alla timmar.

Genomförande av omsorgen

Utbildningsenheten beslutar på delegation av utbildningsnämnden om vårdnadshavare uppfyller kraven och har rätt till omsorg. Vårdnadshavare som har rätt till omsorg får sedan hjälp genom en upphandlad leverantör, Nannynu, som anställer personer för uppdragen. Ramavtalet med företaget sträcker sig fram till och med den 31 december 2024.

Utbildningsenheten gjorde för åtta år sedan på uppdrag av utbildningsnämnden en kartläggning av olika alternativ för omsorg på obekvämlig tid. Kartläggningen redovisades för nämnden i februari 2016 [och är länkad här](#). I uppdraget ingick att presentera olika alternativ för omsorg på obekvämlig tid, undersöka intresse för olika alternativ gällande omsorg på obekvämlig tid och att redovisa kostnaden för de olika alternativen. Kartläggningen visade att kommuner valt olika lösningar för att erbjuda omsorg. En del kommuner erbjuder omsorg i hemmet, i likhet med Nacka, men det finns också kommuner som erbjuder omsorg på en eller flera nattöppna förskolor.

Ett alternativ som utbildningsenheten såg var att auktorisera anordnare att bedriva omsorg på obekvämlig tid och därmed ge vårdnadshavaren möjligheten att välja anordnare. Dock visade föräldraenkäten att vårdnadshavare endast var intresserade av omsorg på förskola om den ligger i den kommunaldel där barnet bor. Detta alternativ bedömdes också bli avsevärt dyrare än det dåvarande systemet.

Ett annat alternativ som undersöktes var att alla barn blir hänvisade till en förskola i kommunen. Det menade man kunde ge lägre kostnad, men föräldraenkäten visade att den typen av tjänst inte efterfrågades av vårdnadshavarna. Dessutom krävs då en lösning för transport till och från barnets förskola eller fritidshem, vilket ger ökade kostnader. Utbildningsenheten föreslog därför att den dåvarande organisationen för omsorg på obekvämlig tid skulle bibehållas. År 2020 ändrades genomförandet från att kommunen anställde barnvakter till att ett externt företag handlades upp för tjänsten.

Förslag till riktlinje

Nuvarande regler i Nacka är mycket kortfattade och utbildningsenheten ser att det finns behov av att ta fram riktlinjer som tydligare beskriver vad som gäller och vad vårdnadshavare kan förvänta sig för stöd av kommunen. Riktlinjerna kan dessutom utgöra ett bra stöd för handläggare som beslutar i ärenden.

Som en förberedelse i arbetet med att ta fram riktlinjerna har utbildningsenheten kartlagt 15 kommuner och undersökt hur deras regelverk eller riktlinjer är utformade. Följande bild ges utifrån denna omvärldsbevakning:

- Samtliga kommuner kräver att det ska finnas ett regelbundet omsorgsbehov och att behovet inte kan ordnas på annat sätt av familjen eller familjens närstående.
- Samtliga kommuner tillämpar maxtaxa och avgiftsbelägger vårdnadshavare med heltidsavgift om de har omsorg på obekvämt arbetstid. Detta gäller även för barn som inte är inskrivna i förskola eller fritidshem men som har omsorg på obekvämt arbetstid.
- Det är vanligt att kommunerna anger en gräns för minsta och maximala antalet timmar som totalt sett kan ges för omsorg per vecka eller månad.
- Det är vanligt att kommunerna ställer som krav att vårdnadshavare ska styrka att de har prövat möjligheten att förändra sin arbetstid så de inte behöver omsorg på obekvämt arbetstid.
- Ett flertal kommuner undantar storhelger från omsorg på obekvämt tid.
- Omkring hälften av kommunerna erbjuder omsorg i barnens hem och två av kommunerna har upphandlad omsorg i hemmet. Några av dessa har även omsorg i lokal i kombination med omsorg i barnens hem.
- Omsorg på obekvämt arbetstid ges till arbetande vårdnadshavare vilket innebär att omsorg på obekvämt arbetstid normalt inte ges för föräldraledighet, vård av barn, sjukdom, studier, praktik, semester eller annan ledighet.

Enligt nuvarande regler i Nacka så kan upphandlad leverantör anställa personal som är närstående, det vill säga familj och släktingar till barn och vårdnadshavare, så länge personalen inte är folkbokförd på barnets adress. Utbildningsenheten har i omvärldsbevakningen inte sett någon annan kommun som tillåter att närstående eller familjemedlemmar avlönas för detta idag.

Utbildningsenheten kan se både fördelar och nackdelar med att närstående avlönas för denna omsorg. En fördel med att exempelvis mormor är barnvakt till sitt barnbarn är att det kan vara en trygghet för barnet. Det finns dock risker med detta upplägg och risken för överutnyttjande bedöms som hög. Då det är närstående som får lön för omsorgen kan det finnas gemensamma ekonomiska intressen att antalet redovisade timmar snarare redovisas för högt än för lågt.

En annan risk är att i de fall då det kan uppstå oegentligheter i familjen så kan det vara svårare för en närstående än för en opartisk barnvakt att anmäla detta till leverantören som har arbetsmiljöansvaret för personalen.

Om omsorgen kan lösas av familjens närstående kan det övervägas om det är rimligt att kommunen ska ersätta närstående. Idag är det omkring 50 procent av familjerna som har beviljats omsorg som har en nära släkting som barnvakt.

Utbildningsenheten anser inte att krav ska ställas på att vårdnadshavare ska behöva undersöka om möjlighet finns att förändra sin arbetstid så att de inte behöver omsorg på obekvämt arbetstid. Det är ett beslut som vårdnadshavare själva behöver ta ställning till om det fungerar och är lämpligt för familjen. I många yrken finns det små möjligheter att påverka sin arbetstid som exempelvis inom ambulans-, brandkår- och polisyrket. I dessa yrken ingår det dessutom normalt att arbetstid kan förläggas på storhelger.

De regler som idag tillämpas för omsorg på obekvämt arbetstid är mycket kortfattade. Det finns behov av att tydliggöra vilket stöd som kommunen kan erbjuda vårdnadshavare men även vilka krav som ställs på vårdnadshavare. I förslaget om riktlinjer för omsorg på obekvämt arbetstid förtydligas de regler som idag tillämpas och samtidigt föreslås följande ändringar och tillägg:

1. Leverantörens personal får inte ha ett släktskap med barnet eller vårdnadshavaren/vårdnadshavarens sambo/make/maka.
2. Vid gemensam vårdnad är utgångspunkten ett gemensamt ansvar för barnet. Två vårdnadshavare med gemensam vårdnad och som bor på olika adresser, ska i första hand lösa omsorgen själva. Idag finns inget sådant krav.
3. Vårdnadshavare ska anordna lämplig sovplats vid nattarbete för personalen då personalen har rätt att sova under natten om barnet sover. Sovplatsen ska vara utrustad med lämpliga sängkläder.
4. Vårdnadshavaren är ansvarig för eventuella transporter med fordon mellan hemmet och förskola, pedagogisk omsorg eller fritidshem.
5. Uppsägningstiden är 30 dagar och avgift för omsorgen betalas under uppsägningstiden. När platsen ska sägas upp så ska vårdnadshavaren kontakta leverantören med sin uppsägning.
6. Nacka kommun och leverantören genomför regelbundet kontroller av vårdnadshavares arbetsschema och arbetstider med vårdnadshavaren eller vårdnadshavares arbetsgivare. Vid kontroll ska vårdnadshavare kunna styrka behovet av tjänsten. Om behovet inte kan styrkas avslutas tjänsten.

Ekonomiska konsekvenser

Det är viktigt att kommunen stödjer vårdnadshavares möjligheter till arbete på obekvämt arbetstid samtidigt som det är viktigt att begränsa risken för överutnyttjande.

Om riktlinjerna antas av utbildningsnämnden medför det troligen att en del familjer som idag har närstående som barnvakt skulle fortsätta med det upplägget. Det skulle innebära att kommunens kostnader för omsorg på obekvämt arbetstid sannolikt skulle minska.

Konsekvenser för barn

I första hand ska omsorgen på kvällar, nätter och helger ske inom familjen men om förutsättningarna inte finns så är det viktigt att säkerställa att barn ges en trygg omsorg i sitt hem då vårdnadshavare arbetar på obekvämt arbetstid.

Handlingar i ärendet

Tjänsteskrivelse daterad den 7 februari 2024

Bilaga Riktlinjer för omsorg på obekvämt arbetstid

Carina Legerius
Enhetschef
Utbildningsenheten

Annika Lotterberg
Utbildningsexpert
Utbildningsenheten